



**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS
Revija za človekove pravice
Slovenian journal of human rights
ISSN 1408-9653

Ustavna zgodovina Rusije
Aljaž Ferjančič

Article information:

To cite this document:

Ferjančič, A. (2014). Ustavna zgodovina Rusije, Dignitas, št. 61/62, str. 169-196.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/61/62-9>

Created on: 16. 06. 2019

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.



© Nova univerza, 2018



**NOVA
UNIVERZA**
FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE



**NOVA
UNIVERZA**
EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA



**NOVA
UNIVERZA**
FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Ustavna zgodovina Rusije

Aljaž Ferjančič

POVZETEK

Delo predstavlja področje razvoja ustav v Rusiji od leta 1906, ko je bila sprejeta prva ruska ustava, do današnje ureditve Ruske federacije. V poglavjih so obravnavane posamezne ustave z najpomembnejšimi določbami takratnega obdobja. Spremembe so vidne tako v temeljnih kot tudi v natančnejših določbah posameznega obdobja, in sicer prve ruske ustave iz leta 1906, štirih sovjetskih ustav v letih 1918, 1924, 1936 in 1977, ter Ustavi Ruske federacije iz leta 1993.

Ključne besede: Ruska ustavna zgodovina, Rusko carstvo, car Peter Veliki, car Nikolaj II., ruska ustava 1906, februarska buržoazna revolucija, oktobrska revolucija, Sovjetska zveza, ruska ustava 1918, ruska ustava 1924, ustavni sistem ZSSR, Lenin, ruska ustava 1936, ruska ustava 1977, demokratizacija, spremembe 1988 - 1991, razpad Sovjetske zveze, nastanek Ruske federacije, Ruska ustava 1993, rusko ustavno sodstvo, pravice in svoboščine, državna ureditev, organizacija oblasti, predsednik Ruske federacije, Zvezna skupščina, Vlada Ruske federacije, rusko sodstvo, lokalna samouprava, spreminjanje ustave, preobrat v sodstvu Ruske federacije.

The legal history of Russia

ABSTRACT

The paper presents the constitutional development of Russia since 1906 when the first Russian constitution was adopted, as well as the current government of the Russian Federation. It includes sections featuring descriptions of individual constitutions

with the key provisions of that period. Changes can be noticed in both fundamental and more detailed provisions of individual periods, through the first Russian Constitution of 1906, four Soviet constitutions of 1918, 1924, 1936 and 1977, and the Constitution of the Russian Federation of 1993.

Key words: Russian constitutional history, Russian Empire, Tsar Peter the Great, Tsar Nicholas II, Constitution of Russia of 1906, the February bourgeois revolution, the October Revolution, the Soviet Union, the Constitution of Russia of 1918, the Constitution of Russia of 1924, the constitutional unit of the USSR under Lenin, the Constitution of Russia of 1936, the Constitution of Russia of 1977, democratisation, changes in 1988–1991, the collapse of the Soviet Union, the emergence of the Russian Federation, Ross' Constitution of 1993, Russian Constitutional Justice, rights and freedoms, government regulation, government organisation, President of the Federal Assembly of the Russian Federation, the Government of the Russian Federation, Russian justice, local government, constitutional change, change in the judiciary of the Russian Federation

Predgovor

Rusija je za nas nepredstavlljivo velika država, znana po bogati kulturi in posameznih zgodovinskih obdobjih. K oblikovanju njene bogate kulturne dediščine so, kot nam je znano že iz zgodovinskih dejstev, pripomogle državne tvorbe ali tem podobne organizacije na posameznih ozemljih. Podobno velja tudi za ozemlje nekdanje Sovjetske zveze, današnje Rusije in Centralne Azije. Kako deluje in kakšno pravo mora imeti državna tvorba, da lahko obstoji na tako velikem ozemlju in ob takšni multikulturalnosti, so vprašanja, ki so vzpodbudila moje zanimanje za preučevanje ruske ustavne zgodovine. Tako sem se posvetil družbenim in političnim dogodkom, ki so vplivali na sprejetje ali spremembo posameznih ustav. O tej tematiki sem obširneje pisal v diplomskem delu z enakim naslovom (*Ustavna zgodovina Rusije*), ki je nastalo pod mentorstvom prof. dr. Arneja Marjana Mavčiča. Pričujoči članek je povzetek diplomskega dela, vendar z večjim poudarkom na razvoju ustav in določb, ki so pomembno vplivale na nadaljnje oblikovanje ustavnega prava v Rusiji. V drugem poglavju se posvečam Ruskemu carstvu in prvi ruski ustavi, ki je stopila v veljavo leta 1906. Izpostavim predvsem dejstvo, da je carska družina živela z ustavo le pod pogojem, da avtokracija

ostane nedotaknjena ter pod njenim vodstvom. V tem duhu so zapisane tudi določbe te ustave.

Po revoluciji je sledilo obdobje Sovjetske zveze in popolnega preobrata na družbenem, političnem ter pravnem področju. Obdobje je zelo zanimivo zaradi sprememb na teh področjih, kar je seveda vplivalo tudi na ureditev ustavnega prava. Tako so bile v tem obdobju spisane kar štiri ustave (v letih 1918, 1924, 1936 in 1977). Posamezno ustavo opišem v tretjem poglavju.

Četrto in peto poglavje sta namenjeni opisu demokratizacije sovjetske družbe, razpadu SZ ter nastanku Ruske federacije. Takratno sosledje dogodkov opišem v okviru sprememb ustave in spremljajoče zakonodaje.

V šestem poglavju povzamem temeljne določbe nove ruske ustave, ki je v veljavi od leta 1993. Dotaknem se posameznih poglavij in omenim nekaj sprememb.

Ruskemu ustavnemu sodstvu je namenjeno zadnje, sedmo poglavje, v katerem opišem njegovo sestavo, funkcijo in delovanje ter njegov pomen v ruskem pravnem sistemu.

1. Rusko carstvo in prva ruska ustava

V obdobju ruskega carstva je največjo vlogo odigrala dinastija Romanovih, ki je uspela vladati več kot 300 let. Po prihodu na oblast so nadaljevali s centralizacijo države in ji posvetili večino svojega dela. Po prihodu Petra Velikega na oblast se je pričela avtokracija. Odigral je pomembno vlogo (pod vplivom svetovalcev iz Zahoda) pri povezovanju svoje države z drugimi evropskimi državami. Čeprav je Peter Veliki opravil največ reform in pokazal nov obraz Rusije, je obdobje prve ruske ustave pripadlo carju Nikolaju II. Pod pritiskom zaradi poskusa ruske revolucije je bil 5. avgusta 1905 izdan manifest o sklicu dume. V manifestu je car obljubil uvedbo osnovnih državljanskih svoboščin ter zagotovil široko udeležbo v dumi, kateri je dal zakonodajna in nadzorna pooblastila. Stališča v času revolucije, leta 1905, ki sta jih zavzeli nasprotni strani, za nov ustavni red niso obetala nič dobrega. Carska družina je bila pripravljena živeti z ustavo le pod pogojem, da bi ostala avtokracija nedotaknjena. Liberalci pa so v uveljavitvi ustave videli neustavljiv val sprememb, ki bi vodil v popolno demokratizacijo Rusije.¹

¹A. Ferjančič, Ustavna zgodovina Rusije, 2013, str. 5-10.

Prva ruska ustava vsebuje veliko določil, ki so vplivala na oblikovanje takratnega in kasnejšega državnega sistema. Rusko državo določa kot enotno in nedeljivo, skupaj s kneževino na Finskem. Ruski jezik je skupen jezik celotne države, tako v vojski, mornarici, kot tudi v državnih uradih. Izpostavimo naj 3. člen, ki določa in dovoljuje uporabo lokalnih narečij ter regionalnih jezikov, kar se je uveljavilo tudi kasneje v Sovjetski zvezi (SZ).

Da je bila carska družina pripravljena živeti z ustavo, samo če bi se avtokracija ohranila, dokazuje predvsem prvo poglavje ustave. Določbe v tem poglavju so dajale carju naloge in avtokratsko moč. Slednje se odraža predvsem v določilu, da je carjeva osebnost sveta in nedotakljiva. Poleg tega, da je suverena oblast pripadala tudi ženski, je vsa zakonodajna pobuda pripadala suverenemu carju, kljub določilu, da car izvaja pooblastila v povezavi z Državnim svetom in duma. Tako je imel moč, da je ratificiral zakone, določal, kateri zakoni ne morejo v veljavo, in odločal o direktivah za izvajanje zakonodaje. Prav tako je bilo z upravno oblastjo celotne ruske države, ki pa je na podravneh uvedla agencije in uradnike, ki so delovali po carjevih zapovedih. Tako je celotna notranja in zunanja politika delovala v skladu s smernicami, ki jih je določal suveren vladar (napoved vojne, sklenitev miru, vse dejavnosti vojske, kovanje denarja, imenovanje ministrov in direktorjev itd.). Pomembna je izjema, ki je nastala s 17. čl. Slednji predpisuje izjeme, če je postopek imenovanja ali razreševanja določen z zakonom. Sodna oblast se je izvajala preko zakonito ustanovljenih sodišč v imenu carskega veličanstva, car je imel pravico do pomilostitve, ublažitve kazni in prekinitve sodnih postopkov. Njegovi odloki in ukazi so morali biti ožigosani s pečatom s strani Sveta ministrov, dotičnega ministra ali vodje oddelka, ter nato razglašeni v senatu.

Drugo poglavje je predpisovalo pravna pravila na področju dnevnega reda na prestolu. Prestol je bil deden znotraj vladajoče dinastije, to pravico sta imela oba spola, vendar se je raje imenovalo naslednika moškega spola. Do prestola pa niso bile upravičene osebe, ki so se odpovedale pravoslavni veri, in osebe, ki so bile rojene v zvezi med osebo carske družine ter osebo neustreznega sloja.

Carska dinastija je v vsakem primeru skušala zagotoviti oblast med potomci svoje krvi. Tako je v tretjem poglavju prve ruske ustave uredila suverenost carja in njegovo skrbništvo. Dedič je večinoma lahko nastopil funkcijo pri šestnajstih letih. Zakon mu

je v tem primeru določil regenta² in skrbnika do dopolnitve predpisane starosti, pri čemer so upoštevali le mati in očeta (v kolikor sta bila živa), očim in mačeha sta bila izključena, v poštev je prišla tudi oseba, ki je bila naslednja v vrsti za prestol. V tem poglavju so določena tudi varovala glede neprištevnosti, imenovanja regenta in Sveta, ki je bil sestavljen iz šestih oseb. Svet se je ukvarjal z vsemi zadevami, brez izjem. Osebe so bile imenovane na podlagi njihovega poznavanja situacije in dejavnosti vladarja.

Četrto poglavje ureja področje pristopa k prestolu in zaprisege državljana, ki je star dvajset let ali več. Peto poglavje predpisuje zakone o poteku kronanja in maziljenja. Naslednje, šesto poglavje predpisuje polni naslov vladarja in sestavo državnega grba. Tako je bil za grb določen črn dvoglavi orel z zlatim ščitom, kronan z dvema carskima kronama, in še z nekaterimi drugimi dodatki.

V zahodnih državah je verska organizacija največkrat sodelovala z vladarjem. Kako je to potekalo v carski Rusiji, se lahko prepričamo v sedmem poglavju prve ruske ustave. Zapisano je, da je vodilna in prevladujoča krščanska vera, natančneje, vzhodna pravoslavna katoliška veroizpoved. Kot že omenjeno, je moral tudi prestolonaslednik pripadati pravoslavni veri, če je želel zasedeti prestol. Kljub primarni vlogi pravoslavne cerkve pa so lahko po 66. čl. vsi prebivalci Rusije, ki niso bili pravoslavne vere, nemoteno opravljali svoje molitve in obrede. Svoboda veroizpovedi ni bila dodeljena samo kristjanom, ampak tudi judom, muslimanom in poganom. To dokazuje visoko stopnjo obravnavanja posameznih ljudstev, njihovih navad in običajev. Če povzamemo: vsi narodi, ki so prebivali v Rusiji, so boga lahko slavili v lastnih jezikih, v skladu z zakoni in izpovedmi svojih prednikov.

Posebno, osmo poglavje je namenjeno dolžnostim in pravicam državljanov. Podrobni predpisi glede državljanstva so bili sicer urejeni z zakonom, vendar je ustava določala, da je tako varovanje prestola in domovine kot tudi odsluženje vojaškega roka (ne glede na socialni status) dolžnost vsakega državljana. V členih od 72 do 74 je poleg določil o davkih poudarjena pomembnost zakonodaje pri kazenskem pregonu. Velik napredek na področju državljanških pravic se izkazuje v naslednjih določbah: 75. čl. stanovanje vsakega posameznika določa kot nedotakljivo in pri preiskavi zahteva uporabo določil iz zakona. Po 76. čl. ima vsak ruski državljan

² Regent je naziv za vladarjevega namestnika v monarhijah, ki vlada med njegovo mladostjo in/ali odsotnostjo; regent je po navadi iz vrst visokega plemstva ali član kraljeve družine.

pravico do svobodne izbire svojega prebivališča, poklica, razpolaganja s premoženjem in potovanj v tujino. Nekatere omejitve so določene z zakonom. Med drugim je na podlagi prve ruske ustave nedotakljiva zasebna lastnina, razlastitev v korist države ali javne uporabe pa je dovoljena le proti ustrezni odškodnini. Nekaj stičnih točk lahko najdemo tudi s sodobnimi demokratičnimi ustavami: subjekti ruske države so imeli pravico do organizacije mirnih in neoboroženih sestankov, ki niso bili v nasprotju z zakonodajo, vsak je lahko izrazil svoje mnenje ter misli (tako pisno kot ustno), lahko jih je objavil in širil z različnimi pristopi. Državljeni so imeli pravico sodelovati pri ustanavljanju društev, ki pa niso smela biti v nasprotju z zakoni. Podobno je veljalo tudi za sindikate. V Rusiji so imeli veliko pravic tudi tujci, saj so uživali enake pravice kot Rusi, vendar so obstajale z zakoni urejene izjeme.

Velik pomen ima predvsem deveto poglavje, ki se posveča zakonodaji. Zakoni so brez izjeme veljali tako za vse ruske državljane kot tudi za tujce s stalnim prebivališčem v ruski državi. V veljavo so lahko stopili šele po ratifikaciji Državnega sveta, dume in carja. V izrednih razmerah je lahko prišlo do sprememb, vendar ni smelo priti do sprememb temeljnih državnih zakonov. Vsi zakoni so veljali za naprej (*ex nunc*), razen ko je sam zakon določal drugače. O spremembah zakonov je bilo potrebno obvestiti širšo javnost, saj novi zakoni niso mogli stopiti v veljavo pred razglasitvijo. Zakon ni mogel biti razveljavljen drugače kot z nastopom drugega zakona, prav tako se nihče ni mogel sklicevati na nepoznavanje prava.

V desetem poglavju je opisano delovanje Državnega sveta in dume. Določbe se nanašajo predvsem na sklicevanje zasedanj, trajanje zasedanj, predpisovanje sestave obeh domov itd. Ponovno se je pojavila odločilna vloga carja, ki je nekaj članov izbral, preostali pa so bili voljeni (Državni svet). Člane dume so volili prebivalci ruskega imperija za obdobje petih let. Vsi mandati so morali biti preverjeni, saj je veljala nezdržljivost funkcij med člani Državnega sveta in dumo. Slednja je bila lahko tudi predčasno razpuščena, kar je pomenilo nove volitve. Oba domova sta lahko sprejemala, razveljavljala in spreminjala zakone, z izjemo temeljnih državnih zakonov. Tako je v ustavi natančneje določen postopek sprejemanja zakonov na podlagi delovanja obeh domov. Prav tako je s predpisi o sprejetju proračuna in drugih izdatkov posameznih organov iz državne blagajne.

Zadnje, enajsto poglavje se posveča Svetu ministrov, ministrom in vodjem posameznih oddelkov. Gre za grobo ureditev delovanja in upravljanja na najvišji ravni državne uprave.³

2. Sovjetska zveza

Januarja 1918 je prišlo do razkola, opozicija namreč ni želela sprejeti listine o socialnih pravicah, ki je Rusijo določila za republiko Sovjetov. Skupščina je bila razpuščena in oblast so prevzeli Sovjeti. To je pomenilo dokončno pretrganje vezi med februarско meščansko in oktobrsko boljševistično revolucijo. Nastala je prva socialistična država na svetu. Julija 1918 so sprejeli prvo sovjetsko ustavo, nova država se je imenovala Ruska sovjetska federativna socialistična republika (RSFSR).⁴

2.1. Ustava iz leta 1918

Prva sovjetska ustava že na začetku postavlja na prvo mesto svoje narode. Kot temelj države navaja zvezo svobodnih narodov in zvezo njihovih republik. Predpisi te ustave so vsekakor vsebinsko povezani z novo miselnostjo v zvezi z ureditvijo države – socializmom, komunizmom in enakostjo med ljudmi. Tako se je začel boj proti kapitalistični obliki družbe ter izkoriščanju delavcev in kmetov. Po 1. čl. ustave jim pripada vsa centralna in lokalna oblast – gre za vzpostavitev t. i. »diktature proletariata«. Premoženje, predvsem posestva bogatih, se je razdelilo med poljedelce, kar je bil poskus vzpostavitve materialne enakosti med državljani. Po sovjetskem pravu – zakonu o delavski kontroli – se je vzpostavil Vrhovni svet za nacionalno gospodarstvo, s čimer so zaščitili moč delavcev. Tretji vseruski kongres Sovjetov je odločal tudi o ničnosti posojil, ki sta jih bila najela prejšnja vlada in car. Mednarodnemu bančništvu so z ustavnimi predpisi izrazili prepričanje, da bo sovjetska vlada sledila načrtani poti do popolne zmage mednarodnega delavskega gibanja in se uprla kapitalu. Potrdili so prenos lastništva vseh bank v last delavcev in kmetov, da bi se uprli jarmu kapitala in sprostili sredstva. Z uvedbo univerzalnega dela so se skušali rešiti »parazitov«, ki so izkoriščali narod. Tudi na politični ravni so potekale korenite spremembe, saj so skušali v ospredje

³Prav tam, str. 10-17.

⁴Prav tam, str. 22.

postaviti glas državljanov, njihove ideje, želje in voljo. Prišlo je do oborožitve delavcev in nastanka Rdeče armade, s čimer so želeli delavskemu razredu zagotoviti popolno oblast ter preprečiti t. i. izkoriščevalcem ponoven prihod na oblast. Po 19. čl. mora vsak državljan služiti vojaški rok, v času revolucije pa braniti z orožjem le delavsko prebivalstvo.

Oblast RSFSR je predstavljal vseruski kongres sovjetov (24. čl.), ki je bil sestavljen iz predstavnikov regionalnih sovjetov (en delegat na 25.000 volilnih upravičencev) in predstavnikov pokrajinskih kongresov (en delegat na 125.000 prebivalcev). Menimo, da je šlo predvsem za vidik vzpostavitve politične enakosti med ljudmi, ki so prebivali na območju nove države. Sovjeti posameznih regij so se med seboj razlikovali po nacionalni sestavi in načinu življenja, kar dokazuje veliko stopnjo strpnosti med narodi, kulturami in običaji. Ustvarila se je država, ki je skušala resnično uvesti nov družbeni in politični sistem, kar se kaže tudi z organizacijo Sovjetov in njihovim takratnim vplivom pri vodenju države.

V širšem obsegu so organizirali delavce, kmete in vojskujoče armade v prizadevanju za splošni demokratični mir in prosto odločanje ljudstva. Mirovne pogodbe so sklepali brez reparacij. Tretji kongres sovjetov je vztrajal tudi pri prekinitvi barbarske politike meščanske civilizacije, ki je omogočila izkoriščanje in zaslužnjevanje sto milijonov pripadnikov delavskega prebivalstva v Aziji, kolonijah ter preostalih majhnih državah (5. čl). Pozdravili so tudi politiko Sovjeta državnih komisarjev, ki je razglasil popolno neodvisnost Finske, začel umik vojakov iz Perzije in razglasil pravico Armenije do samoodločbe (6. čl.). Izvedli so tudi volitve, kar je idejo o enakosti med državljani približalo realnosti. Država se je med drugim skušala odpreti navzven, kar je razvidno iz določil, ki so nudila zatočišče pribežnikom iz drugih držav, in s tem skušala širiti idejo socializma ter svetovne revolucije. Cerkev so v skladu s 13. čl. ločili od države in šolstvo od Cerkve, vendar je bila kljub temu vsem državljanom priznana pravica do verske svobode. Delavsko in kmečko prebivalstvo je imelo pravico do svobodnega izražanja, zagotovili so mu tudi tehnična in materialna sredstva za objavo prepričanj (15. čl.).

Sledeča poglavja so namenjena organizaciji in delovanju novega sistema državne oblasti. Sam sistem organizacije države je bil popolnoma nov, kar je bilo potrebno z določitvijo funkcij, nalog in drugih postopkov določiti tudi v novi ustavi. Tretje poglavje, ki

zajema člene od 24 do 63, je urejalo in organiziralo sovjetsko moč; določalo sestavo in delovanje sovetov, Centralni izvršni komite itd. Po pomenu bi izpostavil četrto poglavje (od 64. do 78. čl.), v katerem je uzakonjena volilna pravica: Vsak državljan ima pravico voliti in biti voljen, ti državljani morajo svoje premoženje pridobiti z delom in delati v dobro družbe. Pravice pripadajo tudi gospodinjam, vsem drugim delavcem, kmetom in osebam, ki ne zaposlujejo delovne sile zaradi dobička. Enako velja za vojake, marince in vse državljane iz prejšnjih navedb, ki so upravičeno izgubili sposobnost za delo. Nekatere osebe do volilne pravice niso upravičene. To je določeno v 65. čl. ustave. Med temi osebami so: osebe, ki zaposlujejo zaradi povečanja dobička; osebe, ki imajo prihodke, vendar ne opravljajo nobenega dela (obresti kapitala itd.); zasebni trgovci in poslovni posredniki; menihi in duhovniki vseh veroizpovedi; uslužbenci nekdanje policije, tajne službe, žandarmerije; duševno prizadete osebe in osebe, obsojene zaradi kaznivih dejanj.

Peto poglavje zajema pravila proračuna države in obsega člene od 79 do 88. Finančna politika nove države je bila zelo specifična. Kot že omenjeno, 79. čl. predpisuje, da je v predhodnem obdobju diktature proletariata omogočena razlastitev buržoazije in priprava temeljev, potrebnih za enakopravnost vseh državljanov Rusije. V ta namen so v organih sovjetske vlade dodeljena vsa potrebna sredstva za uresničitev lokalnih in državnih potreb sovjetske republike.

Zadnje, šesto poglavje, se v členih 89 in 90 posveti grbu in zastavi.

Menimo, da gre v primerjavi z ustavo iz leta 1906 predvsem za boj proti t. i. izkoriščevalski obliki družbe in proti družbenim razlikam. S to ustavo so poskusili ustvariti pravno podlago in zavest o novi družbi, novi državi in novem svetu. Enako je z organizacijo shodov in javnih zborovanj.⁵

2.2. Ustava iz leta 1924

Leta 1920 se je nova sovjetska država začasno umaknila iz revolucionarne poti v socializem. Politični voditelji so sprejeli manj ideološki pristop v odnosih s preostalim svetom. Lenin je ugotovil, da njegova vlada potrebuje normalne odnose z zahodnim svetom, da bi lahko država normalno delovala. Dobri odnosi niso bili pomembni le za nacionalno varnost, ampak tudi za gospodarstvo.

⁵ Prav tam, str. 22-28.

Ustava iz leta 1924 je pomembna, ker je bila potrjena le deset dni po Leninovi smrti (21. 1. 1924). Uzakonili so jo podpisniki ruske Zveze sovjetskih socialističnih republik (ZSSR), ukrajinske ZSSR, beloruske ZSSR in Transkavkazije. Prvotna pogodba o širitvi (nekakšne unije) je vsebovala 26 členov, ustava pa 72. Razdeljena je na enajst poglavij. Na začetku vsebuje nekakšno preambulo, ki ob prebiranju spominja bolj na pogodbo o sodelovanju in zavezništvu. Definirani so položaji držav, delovanje nacionalnega gospodarstva, boj proti imperializmu itd.

Prvo poglavje se osredotoča na pristojnosti vrhovnih organov ZSSR in Unije (mednarodni odnosi, spremembe meja, pogodbe za sprejemanje novih republik, ratifikacija mednarodnih pogodb, napoved vojne in sklenitev miru, sklepanje ter odplačevanje posojil, ureditev zvezne zakonodaje itd.).

Ustava natančno določa tudi položaj republik. Te so imele suverenost omejeno samo v zunanjih zadevah, ki so bile določene v ustavi, vse druge zadeve pa je republika opravljala neodvisno in suvereno.

Organi oblasti so opredeljeni natančneje kot v ustavi iz leta 1918. Slednja je bila spisana precej hitro, po koncu dogodkov, ki so za vedno zaznamovali in spremenili politično pot Rusije. Najvišji organ oblasti v ZSSR je ostal kongres sovjetov. Ustava do potankosti določa njegove naloge, delovanje in sestavo. Med drugim ureja delegacije in volitve v mestnih ter pokrajinskih kongresih. Pomembno vlogo prevzame tudi Centralni izvršni komite (CIK), ki mu pripada vodenje države v času volitev, zasedanj ali izrednih razmer. Njegova sestava, naloge in delovanje so prav tako zelo natančno določeni v ustavi.

Izpostaviti velja Sovjet državnih komisarjev SZ, izvršni in upravni organ CIK ZSSR, ki ga je ustanovil CIK. Sovjetu državnih komisarjev je namenjeno celotno poglavje v ustavi, kar priča o njegovi pomembnosti.

Za spodbudo revolucionarnega prava na ozemlju ZSSR je bilo ustanovljeno vrhovno sodišče pod okriljem CIK ZSSR, ki je imelo naslednje pristojnosti: podajanje glavnih interpretacij zakonov zvezne zakonodaje vrhovnim sodiščem zveznih republik; pregled predpisov, sklepov in sodb vrhovnih sodišč zveznih republik, proti katerim je bila vložena pritožba s strani CIK ZSSR, ker naj bi bili bodisi v neskladju z zakonodajo Unije bodisi naj bi vplivali na interese drugih republik; podajanje mnenj na zahtevo CIK ZSSR gle-

de ustavnosti sklepov Unije; reševanje sporov med republikami; preučevanje obtožb proti visokim uradnikom zaradi storjene kršitve na delovnem mestu (43. čl.). Preostali členi določajo natančno delovanje, sestavo in odgovornost sodišča na vseh pravnih področjih (plenarna zasedanja, predsednik, podpredsednik, tožilec, nesoglasja na plenarnih zasedanjih itd.).

Iz ustavnih določil je razvidno, da je bil aparat javne uprave ZSSR zelo velik, zato je bilo neposredno delovanje javne uprave v različnih vejah oblasti z mandatom podeljeno desetim državnim komisarjem (49. čl., natančna navedba v 37. čl.). Slednji so bili razdeljeni v dve skupini, in sicer na Zvezne državne komisariate in na Združene državne komisariate. Prva skupina je obravnavala le zadeve na zvezni ravni ZSSR, druga pa zadeve domačega značaja.

S ciljem poenotenja revolucionarnih prizadevanj držav republik v njihovem boju za politično in gospodarsko revolucijo ter proti vohunjenju in razbojništvu je bila v okviru Sovjeta državnih komisarjev ZSSR ustanovljena enotna državopolitična uprava. Njen predsednik je bil član Sovjeta državnih komisarjev ZSSR (61. čl.). 62. čl. zapoveduje, da enotna državna politična uprava ZSSR usmerja delo lokalnih organov državnega političnega direktorata, ki so pooblaščen s strani Sovjeta državnih komisarjev posameznih republik in delujejo v skladu s posebnimi predpisi.

Zadnje poglavje je po zgledu predhodne ustave posvečeno simbolom SZ in glavnemu mestu.

Pri drugi sovjetski ustavi naj izpostavim, da gre za bolj premišljeno ureditev zvezne države. Iz predpisov je razvidno, da se je državni aparat skušal uskladiti, določiti naloge posameznih organov in vzpostaviti jasen odnos med republikami, ki so sestavljale ZSSR. Menim, da so predpisi o državljanskih pravicah ali drugih pravnih temeljih zanemarjeni. Napredek pri sestavi nove Ustave je viden v 34. čl., ki prvi omenja tudi druge jezike narodov, ki sestavljajo ZSSR, pri čemer ruskega jezika ne postavlja na prvo mesto v posameznih republikah ZSSR.⁶

2.3. Ustava iz leta 1936

Ustava iz leta 1936 predstavlja nekakšen skupek tez, ki so vsebovane tako v idejah socializma in komunizma kot tudi v prejšnjih

⁶Prav tam, str. 28-34.

sovjetskih ustavah. Ureditev posameznih področij je v njej podrobno dodelana in usklajena.

Ustava ima skupaj trinajst poglavij in 146 členov. Stalinova ustava začne v 1. poglavju urejati temeljne zakonske določbe na področju organizacije družbe: ZSSR je socialistična država delavcev in kmetov, politični temelj države so sovjeti, v državi naj se odpravi kapitalistični sistem gospodarstva in zasebnega lastništva, uveljavi pa naj se socialistični sistem. 6. čl. predpisuje, da so zemlja in njene naravne danosti (rudnine, vode, gozdovi), mlini, tovarne, rudniki, železnica, vodni ter zračni promet, banke, komunikacija, velika državna organizirana kmetijska podjetja, občinska podjetja in večina stanovanjskih objektov v industrijskih naseljih v lasti države ter pripadajo ljudem. Javna podjetja, kolektivne kmetije in združne organizacije sodelujejo pri izmenjavi živine, izdelkov ali skupnih objektov, itd. Vse to predstavlja skupno socialistično lastnino. Pravico imajo do zasebnega lastništva, prihodkov in prihrankov, stanovanjskih hiš ter uporabe gospodinskih aparatov, pohištva in ostalih izdelkov za osebno uporabo ter udobje, in tudi pravico do dedovanja, kar je zaščiteno z zakonom (10. čl.). Glavni cilji določil v prvem poglavju so povečanje javne blaginje, dvig materialne in kulturne ravni delovnih ljudi ter krepitev neodvisnosti in obrambne samozadostnosti ZSSR (11. čl.).

Naslednje poglavje se posveča organizaciji države. Pomen in ideja predpisov ne odstopata od idej predhodne ustave, ampak ju nova ustava še natančneje opredeljuje ter določa.. Izpostavili bi le nekaj pomembnejših členov, in sicer: 16. čl. predpisuje, da ima vsaka zvezna republika svojo ustavo, vendar mora spoštovati značilnosti republike in skladnost z zvezno Ustavo ZSSR. Vsaka sovjetska republika ima tudi pravico svobodne odcepitve od ZSSR (17. čl.). V načinu organizacije oblasti lahko najdemo celo nekaj povezav z Evropsko Unijo. Tako v primeru neskladja zakonodaje posamezne republike in zveznih predpisov prevladajo zvezni predpisi (20. čl.). Za državljane Sovjetske zveze je uvedeno enotno zvezno državljanstvo, vsak državljan posamezne republike je tudi državljan ZSSR (21. čl.).

Tretje poglavje ureja področje vrhovnih organov državne oblasti ZSSR. Tudi v tem poglavju so določbe v primerjavi s prejšnjo ustavo idejno enake, vendar precej bolj specifično in natančno urejene. Naj izpostavim četrto poglavje, ki vsebuje temeljne predpise o vrhovnih organih državne oblasti v posameznih republi-

kah. Najvišji organ državne oblasti Zvezne republike je Vrhovni sovjet Zvezne republike (57. čl.), ki je edini zakonodajni organ republike. Vrhovni sovjet Zvezne republike je izvoljen s strani državljanov posamezne republike za dobo štirih let (58. čl.). Naloge Vrhovnega sovjeta Zvezne republike so: sprejema ustavo republike in jo spreminja v skladu s 16. čl. Ustave ZSSR; odobri ustave avtonomnih republik ter določa meje svojega ozemlja; odobri nacionalni gospodarski načrt in proračun republike; uveljavlja pravico do amnestije ter pomilostitve državljanov (60. čl.). Vrhovni sovjet Zvezne republike izvoli Predsedstvo Vrhovnega sovjeta Zvezne republike, ki jo sestavljajo predsednik, podpredsednik in člani Predsedstva Vrhovnega sovjeta Zvezne republike. Pravice Predsedstva so zapisane v Ustavi Zvezne republike (61. čl.).

Vrhovni sovjet imenuje vlado Zvezne republike – Sovjet državnih komisarjev republike (63. čl.). Razberemo lahko, da je celoten državni aparat ZSSR na zvezni in lokalni ravni voden s strani sovjetov, kar je povezano z idejo »diktature proletariata«.

Naslednje, peto poglavje govori o vladi Zveznih sovjetskih socialističnih republik. Najvišja izvršna in upravna oblast državne oblasti v ZSSR je Sovjet državnih komisarjev ZSSR (64. čl.). Sovjet državnih komisarjev ZSSR je odgovoren Vrhovnemu sovjetu ZSSR, med zasedanji Vrhovnega sovjeta pa Predsedstvu Vrhovnega sovjeta ZSSR (65. čl.). Naloge Sovjeta komisarjev so: usklajuje in usmerja delo zveznih ter republiških državnih komisariatov ZSSR in drugih podrejenih gospodarskih ter kulturnih ustanov; sprejema ukrepe za izvajanje gospodarskega načrta in državnega proračuna ter krepitev monetarnega sistema; sprejema ukrepe za zagotavljanje javnega reda in miru, varovanje interesov države ter varstva pravic državljanov; splošno upravljanje odnosov s tujimi državami; določi letno število državljanov, ki so vpoklicani na služenje vojaškega roka in usmerja celoten razvoj oboroženih sil v državi; skliče, kadar je to potrebno, posebne odbore ter centralno vlado v okviru Sovjeta državnih komisarjev v ZSSR za zadeve o enotnem gospodarskem, kulturnem in obrambnem organiziranju ter razvoju (68. čl.). Sovjet državnih komisarjev ZSSR ima pravico do upravljanja gospodarskih vej oblasti, ki spadajo v pristojnost ZSSR, poda začasne odločitve in sklepe ter prekliče ukaze in navodila državnih komisarjev ZSSR (69. čl.). Po 70. čl. je Sovjet državnih komisarjev ZSSR sestavljen iz predsednika, podpredsednika, predsednika komisije za državno načrtovanje, predsednika sovjetske

komisije za nadzor, državnega komisarja, predsednika odbora za umetnost, predsednika odbora za visoko šolstvo in predsednika uprave državne banke. 74. čl. predpisuje, da sta državna komisariata v ZSSR bodisi Zvezni bodisi Republiški komisariat. Zveznemu državnemu komisariatu je zaupano usmerjanje vej državne oblasti (posredno in neposredno) na celotnem ozemlju ZSSR (75. čl.). Republiškemu državnemu komisariatu je zaupano usmerjanje vej državne oblasti v državnih komisariatih posameznih republik, pri čemer obvladuje le omejeno število dejavnosti in podjetij, ki so na seznamu določena s strani Predsedstva Vrhovnega sovjeta ZSSR (76. čl.).

Šesto poglavje zajema ureditev vlad posameznih zveznih republik. Pri vladah posameznih republik so predpisi urejeni podobno kot pri Zvezni vladi ZSSR, kar pomeni, da gre za podobne naloge in področja delovanja.

Sedmo poglavje predpisuje pravne temelje najvišjih organov državne oblasti avtonomnih sovjetskih socialističnih republik. Po 89. čl. je najvišji organ državne oblasti avtonomne republike Vrhovni sovjet avtonomne sovjetske socialistične republike (ASSR). Izvolijo ga državljani posamezne republike za dobo štirih let na podlagi zastopanja, na podlagi ustave avtonomne republike (90. čl.). Po 91. čl. je Vrhovni sovjet edini zakonodajni organ ASSR. Vsaka avtonomna republika ima svojo ustavo, ki upošteva posebnosti svoje republike in je sestavljena v skladnosti z zvezno ustavo ZSSR (92. čl.). Vrhovni sovjet avtonomne republike izvoli Predsedstvo Vrhovnega sovjeta avtonomne republike in sestavi Sovjet državnih komisarjev avtonomne republike v skladu z ustavo (93. čl.).

Naslednje, osmo poglavje ureja organizacijo in delovanje lokalnih državnih organov. Javni organi na ozemljih regij, avtonomnih pokrajin, območij, okolišev, mest, vasi, zaselkov so sovjeti, ki so sestavljeni iz predstavnikov delavcev (94. čl.). Sovjete na območju avtonomnih regij, občin, okrožij, mest, vasi izvolijo delavci za obdobje dveh let (95. čl.). Osnove za zastopanje v sovjetu so določene v posameznih ustavah republik (96. čl.). Sovjeti delavskih predstavnikov usmerjajo dejavnost podrejenih izvršnih organov. Zagotavljajo javni red, uveljavljajo zakone in zaščito državljanov, neposredni gospodarski ter kulturni lokalni razvoj in lokalne proračune. Sprejemajo odločitve za izdajanje nalogov v okviru pristojnosti, ki so jim podane po zakonih Zvezne republike (ZR) in ZSSR (97. in 98. čl.). Izvršni in upravni organi sovjetov avtonomnih regij,

občin, okrožij, mest, vasi itd. so sestavljeni iz izvršnih odborov, v katerih so predsednik, podpredsedniki, tajnik ter člani (99. čl.). Izvršni organi vaških sovjetov delavskih predstavnikov, delujočih v manjših naseljih, so prav tako sestavljeni iz izvršnih odborov, ki jih v skladu z ustavo Zveznih republik sestavljajo: predsednik, namestnik in tajnik (100. čl.). Izvršni organ sovjetov je neposredno odgovoren Sovjetu delavskih predstavnikov in Sovjetu delavskih poslancev, izvršnemu organu Višjega sovjeta delavskih predstavnikov (101. čl.).

Deveto poglavje Stalinove ustave opredeljuje delovanje sodišč in tožilstva. V ZSSR se pravičnost ugotavlja na Vrhovnem sodišču ZSSR, vrhovnih sodiščih posameznih republik, sodiščih avtonomnih republik in avtonomnih pokrajin, območnih sodiščih ter na posebnih sodiščih ZSSR, ki so določena z odlokom Vrhovnega sovjeta ZSSR, in na državnih sodiščih (102. čl.). Na vseh sodiščih so prisotni ljudje, ki sodelujejo kot ocenjevalci, razen če ni drugače določeno z zakonom (103. čl.). Po 104. čl. je najvišji sodni organ ZSSR Vrhovno sodišče, ki nadzoruje dejavnosti vseh sodišč ZSSR in Zveznih republik. Vrhovno sodišče Zveznih republik je voljeno s strani Vrhovnega sovjeta Zveznih republik za dobo petih let (105. čl.). Zelo podobno organizacijo in delovanje sodišča imajo tudi ASSR. Vrhovno sodišče avtonomnih republik izvoli Vrhovni sovjet avtonomnih republik za dobo petih let (106. in 107. čl.). Regionalna in pokrajinska sodišča, sodišča avtonomnih regij ter okrožna sodišča izvoli bodisi teritorialni, okrajni ali okrožni Sovjet delavskih predstavnikov bodisi Sovjet delavskih predstavnikov avtonomnih pokrajin za mandatno obdobje petih let (108. čl.). Nadalje predpisi urejajo različne pogoje in pravice, do katerih so stranke v postopku upravičene (postopek poteka v jezikih zvezne ali avtonomne republike ali celo avtonomne regije). Osebam, ki ne razumejo tega jezika, je zajamčena možnost do tolmača in uporaba lastnega jezika v postopku (110. čl.); na vseh sodiščih so postopki odprti za javnost, če ni določeno drugače; obtoženi ima pravico do zagovornika (111. čl.); 112. čl. zapoveduje, da morajo biti sodniki neodvisni in delovati samo po zakonu. Tožilec ZSSR ima vrhovno pristojnost nadzora nad strogim izvajanjem zakonodaje vseh državnih komisariatov in institucij, ki so jim podrejene, in tudi javnih uslužbencev in državljanov ZSSR (113. čl.). Tožilca imenuje Vrhovni sovjet ZSSR za obdobje sedmih let (114. čl.). Tožilce republik, ozemelj in regij, avtonomnih republik ter avtono-

mnih pokrajin imenuje tožilec ZSSR za dobo petih let (115. čl.). Občinski, okrožni in mestni tožilci so imenovani od tožilca Zveznih republik, s pridržkom tožilca ZSSR (116. čl.). Organi pregona izvajajo svoje naloge neodvisno od vseh lokalnih oblasti, pri čemer so podrejeni izključno tožilcu ZSSR (117. čl.).

Najpomembnejše je deseto poglavje te ustave, ki definira temeljne pravice in dolžnosti državljanov. Državljeni ZSSR imajo pravico do dela, ki je zagotovljena s pravico do zaposlitve in plačila v skladu s količino ter kakovostjo opravljenega dela. Prav tako ima državljan ZSSR pravico do počitka in prostega časa (zagotovljen sedemurni delovnik). Delavci in zaposleni imajo plačan celoletni dopust, hkrati pa ustava določa upravičenost do široke mreže zdravilišč, počitniških objektov, domov in klubov. V starosti je državljanom ZSSR z ustavo zagotovljena preživnina v primeru bolezni ali izgube delovne zmožnosti (obsežen razvoj socialnega zavarovanja delavcev in zaposlenih na državne stroške, brezplačne zdravstvene storitve ter zagotavljanje široke mreže zdravilišč (120. čl.)). Kar nekaj predpisov je namenjenih šolstvu, saj imajo državljeni ZSSR po ustavi pravico do izobraževanja, ki je zagotovljena s sistemom obveznega osnovnošolskega izobraževanja. Enako velja za visokošolsko izobraževanje, pri čemer je po sistemu državnih štipendij za veliko študentov študij brezplačen. Izobraževanje poteka v domačem jeziku, omogočeno pa je tudi tehnično in agronomsko usposabljanje ljudi v tovarnah, na državnih kmetijah, strojnih ter traktorskih postajah in kolektivnih kmetijah (121. čl.). V ZSSR se priznava enakovrednost moških in žensk, saj imajo ženske enake pravice kot moški na vseh področjih gospodarskega, državnega, kulturnega, družabnega in političnega življenja. Zagotovljeni so jim plačilo za delo, socialno zavarovanje, izobraževanje, prosti čas, varnost matere in otroka, plačan porodniški dopust, materinski domovi ter vrtci.

Stalinova ustava svoje veličine ne kaže samo z enakopravnostjo žensk in moških in številnimi pravicami otrok, ampak tudi z enakostjo pravic državljanov (ne glede na narodnost, raso) na vseh področjih gospodarskega, državnega, kulturnega, družbenega ter političnega življenja. Vsako posredno ali neposredno omejevanje pravic ali izključevanje na podlagi rasne in narodne pripadnosti se kaznuje po zakonu (123. čl.). Svoboda odprave verskega čaščenja in svoboda protiverske propagande se pripoznata vsem državljanom (124. čl.). V skladu z interesi delovnih ljudi in krepitvijo

socialističnega sistema so državljanom SZ zakonsko zagotovljeni: svoboda govora, svoboda tiska, pravica do združevanja (vključno s protesti v gospodarstvu) in pravica do demonstracij ter uličnih zborovanj (te pravice se zagotavljajo enako, kot je določeno v ustavi iz leta 1924). Državljanom ZSSR je zagotovljena nedotakljivost. Nihče ne sme biti aretiran, razen z odločbo sodišča ali državnega tožilca (127. čl.). Enako velja za njihove domove in zasebnost, ki je zaščitena z zakonom (128. čl.). ZSSR daje pravico do azila tujim državljanom, ki so preganjani zaradi zaščite interesov delavcev, lastne znanstvene dejavnosti ali lastnega boja za narodno osvoboditev (129. čl.).

Državljanji imajo seveda tudi svoje dolžnosti. Po 130. čl. je dolžnost vsakega državljanja spoštovati Ustavo ZSSR, izpolnjevati zakone, ohranjati delovno disciplino, izvajati javne naloge in spoštovati pravila socialistične družbe. Dolžni so varovati in krepiti javno, socialistično lastnino kot sveto ter spoštovati sovjetski sistem, ki je vir bogastva in moči države ter blaginje in kulture vseh delavcev (131. čl.). Univerzalno služenje vojaške službe je zakonjeno. Služenje vojaškega roka v delavsko-kmečki Rdeči armadi je častna dolžnost državljanov ZSSR. Sveta dolžnost vsakega državljanja ZSSR je nacionalna obramba.

Enajsto poglavje ureja volilni sistem, katerega določbe se niso spreminjale od ureditve v ustavi iz leta 1924. Izpostavil bi le nekaj določb. Volitve poslancev so univerzalne: vsi državljanji SZ, ki so dopolnili osemnajst let – ne glede na raso, narodnost, vero, izobraževalne kvalifikacije, stalno prebivališče, socialno pripadnost, premoženjsko stanje ali pretekle dejavnosti –, imajo pravico do udeležbe na volitvah in tudi pravico biti izvoljeni. Izjema so le neprištevne osebe in osebe, ki jim je sodišče odvzelo volilno pravico (135. čl.). Postopek volitve poslancev je enak: vsak državljan ima en glas, vsi državljanji sodelujejo na volitvah enakopravno (136. čl.). Ženske imajo pravico voliti in biti izvoljene pod enakimi pogoji kot moški (137. čl.). Državljanji, ki služijo v Rdeči armadi, imajo pravico voliti in biti voljeni kot vsi drugi (138. čl.). Volitve poslancev so neposredne: izbore v vseh Sovjetih delavskih poslancev, vse od podeželskega in mestnega Sovjeta delavskih poslancev do Vrhovnega sovjeta ZSSR, izvajajo državljanji z neposrednimi volitvami. Glasovanje na volitvah poslancev je po 140. čl. tajno. Kandidati za volitve so imenovani v skladu z volilnimi območji. Pravico, da predlagajo kandidate, imajo javne organizacije združenj delav-

cev: organizacije komunistične stranke, sindikati, zadruge, mladinske organizacije in kulturna društva (141. čl.). Vsak poslanec je volivcem odgovoren z lastnim delom in delom v Sovjetu delavskih poslancev ter je v skladu z zakonom lahko kadarkoli odpoklican z večinsko odločitvijo volivcev (142. čl.).

Dvanajsto poglavje opisuje grb, zastavo in določa glavno mesto države.

Novost je trinajsto poglavje, ki predpisuje temelje za spremembo ustave. Po 146. čl. se Ustava ZSSR lahko spremeni po odločitvi Vrhovnega sovjeta ZSSR z dvotretinjsko večino glasov.

To ustavo bi lahko označili kot zelo napredno. Težava je nastala pri njenem uresničevanju, menim namreč, da je predstavljala zgolj zunanjo podobo situacije v državi in obraz njenega voditelja. Dejanska situacija je bila precej drugačna. Do takšnega zaključka sem prišel s prebiranjem literature, ki je nastajala v tem obdobju (ruske, jugoslovanske, ameriške in druge). Gre za edino rusko ustavo do leta 1936, pri kateri ni bilo mogoče povezati družbenega in političnega dogajanja s spremembami ustave. Dejanja takratnega voditelja Stalina so se popolnoma razlikovala od zelo napredne ustave, predpisi se predvsem niso ujemali s kultom osebnosti in Stalinovim načinom vladanja.⁷

2.4. Ustava iz leta 1977

Nova ustava je bila sprejeta, ko je bil Leonid Brežnjev generalni sekretar Komunistične partije in s tem zamenjala Stalinovo ustavo iz leta 1936. To ni prineslo večjih ter nenadnih sprememb v temeljnem sovjetskem sistemu. Ustava iz leta 1977 je dolga in podrobna. Vsebuje osemindvajset členov več kot Stalinova ustava. Preambula navaja, da je bil cilj diktature proletariata izpolnjen in da naj sovjetska država postane država ljudi. Brežnjeva ustava je v primerjavi s prejšnjimi razširila meje ustavne ureditve družbe. Prvo poglavje je določilo vodilno vlogo Komunistične partije SZ in že uveljavljena načela za upravljanje države in vlade. 1. čl. opredeljuje SZ kot socialistično državo (kot so to storile vse prejšnje socialistične ustave). Prav tako ohranja federativno ureditev z večstopenjsko organizacijo. Federalne enote ostajajo zvezne republike, avtonomne republike, avtonomne oblasti in avtonomna okrožja. Ohranjeno je načelo enotnosti oblasti in

⁷ Prav tam, str. 34-43.

skupščinska vladavina. Najvišji organ ostaja Vrhovni sovjet, ki je sestavljen iz dveh domov – Zveznega sovjeta in Sovjeta narodnosti. Oba domova se voli na splošnih, neposrednih volitvah in ostajata enakopravna. Predsedstvo Vrhovnega sovjeta je ohranjeno ter opravlja podobne funkcije kot prej.

Razlika v primerjavi s prejšnjimi ustavami je ta, da se v skladu z novo ustavo v vladi zastopa večje število delavcev in kmetov. Izrecno opredeli delitev odgovornosti med centralno in republiškiimi vladami, saj se osredotoča na delovanje javnega sistema kot celote. Tako kot vse prejšnje različice sovjetske ustave tudi ta ustava ohrani pravico sovjetskih republik, da se odcepijo od Unije. Ta določba je odigrala pomembno vlogo pri razpadu SZ. Nadaljnja poglavja določajo načela za gospodarsko in kulturno upravljanje. Ustava iz leta 1977 je mešanica dejstev in fikcije, vsebuje zgolj iluzijski niz obljub temeljnih človekovih pravic.

Če na kratko povzamemo nekaj podobnosti med sovjetskimi ustavami do leta 1977, lahko izpostavimo predvsem sledeče: Sovjetske ustave vključujejo vrsto državljanskih in političnih pravic, med katerimi so pravica do svobode govora, svobode tiska, svobode združevanja in pravica do verskega prepričanja ter čaščenja. Poleg tega ustave predvidevajo svobodo umetniškega dela, varstvo družine, nedotakljivost osebe in doma ter pravico do zasebnosti. V skladu z marksistično-leninistično ideologijo vlade so ustave državljanom dodelile tudi socialne in ekonomske pravice. Med njimi so pravica do dela, počitka in prostega časa, varovanja zdravja, varstva ob nastopu starosti in boleznih, stanovanja, izobraževanja ter kulture.⁸

3. Demokratizacija sovjetske družbe in razpad Sovjetske zveze

Oktobra 1988 je bil v sovjetskih medijih v korist javne razprave objavljen Osnutek spremembe in dopolnitve ustave iz leta 1977. Po postopku javnega pregleda je Vrhovni sovjet sprejel spremembe in dopolnitve (december 1988). Vendar pa so se po Mihailu Gorbačovu leta 1980 začele pojavljati korenite spremembe v ZSSR. Na teh temeljih je bila spremenjena tudi Brežnjeva ustava. Mihail Gorbačov je bil glavni protagonist v letih 1988, 1989 in 1990, ko

⁸ Prav tam, str. 44-45.

je pospešil padec diktature Komunistične partije. V letu 1988 so sledile prve spremembe.

Tako so ustavo v tem kratkem obdobju kar šestkrat spremenili. Prva sprememba je bila že 24. junija 1981, ko je bil spremenjen 132. čl., po katerem bi v Predsedstvo Sovjeta ministrov ZSSR vstopili Sovjet ministrov in drugi člani vlade SZ.⁹ V obdobju 1988–1990 so bile pod vodstvom Gorbačova hitro odpravljene omejitve glede zasebnih podjetij. Ustava je bila naklonjena ustvarjanju zasebnih podjetij. Na področju državljskih in človekovih pravic je Gorbačov močno liberaliziral sovjetski sistem. Spremembe ustave ustanovijo Odbor za ustavno presojo. Ta je sestavljen iz ljudi, ki niso bili v Kongresu ljudskih poslancev. Ustanovljen je bil s pooblastilom za oceno ustavnosti zakonov in drugih normativnih aktov centralne ter republiških vlad. Predlagal je njihovo prekinitev in razveljavitev. V svojem kratkem obstoju je odbor ugotovil protustavnost velikega števila predpisov, predvsem na področju tajne zakonodaje in omejitve svobode gibanja.

1. decembra 1988 je bil v treh poglavjih spremenjen volilni sistem in vzpostavljen Kongres ljudskih poslancev; vzpostavili so pluralnost v kandidacijskem postopku in neposredne volitve, Vrhovni sovjet se je pričel redno sestajati.¹⁰ Nadaljnje spremembe v letih 1989 in 1990 so bile: ukinitve posebnega ustavnega položaja Komunistične partije, konkurenčne politične stranke, preoblikovanje volilnega sistema (volitve v celoti demokratične) in mesto predsednika. Mihail Gorbačov je bil izbran za predsednika.

20. decembra 1989 so spremenili 108., 110., 111., 121., 122. in 130. čl., ki se nanašajo na Kongres ljudskih poslancev. 23. decembra istega leta je bil spremenjen 125. čl. v zvezi s presojo ustavnosti. 14. marca 1990 je prišlo do najbolj obsežnih sprememb ustave, ukinili so enostrankarski sistem in vodilno vlogo Komunistične partije. Vzpostavljeno je bilo mesto predsednika Sovjetske zveze ter institut zasebne lastnine. 26. decembra 1990 so bile sprejete spremembe ustave o sistemu Vlade, tri dni kasneje pa je bil sprejet zakon za njihovo uvedbo v praksi.

⁹ ЗАКОН СССР 24. 06. 1981 N 5154-X «О внесении дополнения в статью 132 Конституции (Основного Закона) СССР.»

<http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sss3487.htm> (zadnjič obiskano: 12. 5. 2013).

¹⁰ ЗАКОН СССР от 1 декабря 1988 г. N 9853-XI «Об изменениях и дополнениях Конституции (Основного Закона) СССР» (утратил силу)

<http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1977/zakony/185466/> (zadnjič obiskano: 12. 5. 2013).

Kljub malim korakom, a velikemu napredku v smeri demokratizacije, so reforme prinesle tudi težave. Več kot sto narodov, ki so živeli v SZ, je zahtevalo neodvisnost. V narodnostno zelo bogati državi se je krepila narodna nestrpnost ter gospodarska kriza. Ta dejavnika sta krepila priljubljenost ruskega predsednika Borisa Jelcina, ki je bil zavzet in dejaven nasprotnik stare ureditve.

5. septembra 1991, po neuspehu avgustovskega udara¹¹, je Kongres ljudskih poslancev ZSSR sprejel Zakon o organih državne oblasti in upravljanju ZSSR v obdobju tranzicije. V veljavi je ostala pomembnost in veljavnost ustavnega prava, vendar same ustave niso spreminjali. V skladu z ustavnim pravom sta se spremenila struktura in vrstni red Vrhovnega sovjeta ZSSR, uvedeni sta bili funkcija podpredsednika ZSSR ter funkcija Državnega sovjeta in drugih organov oblasti za nadzor v ZSSR. Ustava ZSSR še naprej deluje le v obsegu, ki ni v nasprotju s tem zakonom.

Ustava ZSSR je prenehala delovati na celotnem ozemlju ZSSR decembra 1991, ko je ZSSR prenehala obstajati.¹²

4. Nastanek ruske federacije

Po poskusu preusmeritev Mihaila Gorbačova kot predsednika ZSSR, da bi država delovala kot konfederacija, so voditelji večine republik izrazili namero, da se pridružijo Pogodbi o uniji suverenih držav. 1. decembra je sledil še referendum v Ukrajini, ki je z 90 odstotkov glasov podpore pokazal simpatijo državljanov do predlogov vodilnih mož.

Voditelji držav in vlad treh republik (Boris Jelcin in Gennady Burbulis (Rusija), Stanislav Shushkevich Vyacheslav Kebich (Belorusija), Leonid Kravchuk in Witold Fokin (Ukrajina)) so 8. decembra leta 1991 v vasi Viskuli (Belorusija) podpisali tako imenovani Beloveški sporazum o razpustitvi SZ in ustanovitvi Skupnosti neodvisnih držav.¹³ V preambuli dokumenta je zapisano, da »ZSSR kot subjekt mednarodnega prava in geopolitične realnosti ne obstaja več«. 1. čl. sporazuma se glasi: »Pogodbenice predstavljajo zvezo neodvisnih držav.«

¹¹ Avgusta leta 1991 so nasprotniki reform izvedli državni udar, ki pa se ni posrečil. Udar je zelo oslabil moč Komunistične partije, dejansko pa je pomenil konec njene moči in razpad Sovjetske zveze.

¹² A. Ferjančič, Ustavna zgodovina Rusije, 2013, str. 45-47.

¹³ Kratica SND, tudi Zveza neodvisnih držav (ZND).

V sporazumu je navedena želja, da bi države razvile sodelovanja na političnem, gospodarskem, humanitarnem, kulturnem in drugih področjih. Vse pogodbenice bodo zagotovile svojim državljanom enake pravice in svoboščine, ne glede na njihovo državljanstvo ali druge razlike. Prav tako bodo sprejele in spoštovale ozemeljsko celovitost ter nedotakljivost obstoječih meja znotraj združenja. V SND velja odprtost meja, prost pretok državljanov in prenos informacij. 14. čl. določa mesto Minsk za uradni sedež usklajevalnih organov SND.

11. decembra 1991 je Odbor za ustavni nadzor v ZSSR po podpisu Beloveškega izdal izjavo, v kateri je določeno, da nobena od republik nima pravice reševati nikakršnih vprašanj, ki se nanašajo na druge republike podpisnice. Sporazume in druge vzporedno podpisane dokumente je Rusija ratificirala 12. decembra 1991. Rusija je hkrati razveljavila pogodbo ZSSR iz leta 1922.

21. decembra 1991 so se podpisu listine pridružili še Azerbajdžan, Armenija, Kazahstan, Kirgizistan, Moldavija, Tadžikistan, Turkmenistan in Uzbekistan. 25. decembra 1991 je Vrhovni sovjet RSFSR potrdil zakon o preimenovanju države Ruske sovjetske federacije socialistične republike v Rusko federacijo oziroma Rusijo, ki je takoj stopil v veljavo. V mestu Alma-Ata v Kazahstanu so voditelji teh držav skupaj z Belorusijo, Rusijo in Ukrajino podpisali Deklaracijo o ustanovitvi enakopravne skupnosti neodvisnih držav. Decembra 1993 je pristopila še Gruzija. Latvija, Litva in Estonija se niso pridružile SND.¹⁴

Tako je kljub dejstvu, da je SZ *de facto* že razpadla, Ustava ZSSR iz leta 1977 *de jure* še naprej, do 25. decembra 1993,¹⁵ veljala na ozemlju Rusije (v skladu s čl. 4, 102 in 147 Ustave Ruske federacije).¹⁶

5. Ustava iz leta 1993

Ustava Ruske federacije (RF) je bila sprejeta leta 1993 in je razdeljena na tri temeljne dele: preambulo, normativni del in končne ter predhodne določbe. Ustavna ureditev RF predstavlja novost

¹⁴ ПОДПИСАНО «Беловежское соглашение»

<http://www.prlib.ru/history/pages/item.aspx?itemid=749> (zadnjič obiskano: 13. 5. 2013).

¹⁵КОНСТИТУЦИЯ (Основной закон) РСФСР от 12 апреля 1978 г. (с изменениями и дополнениями) (прекратила действие).

http://constitution.garant.ru/history/ussrrfsr/1978/red_1978/183126/chapter/1/#1100 (zadnjič obiskano: 14. 5. 2013).

¹⁶A. Ferjančič, Ustavna zgodovina Rusije, 2013, str. 48-49.

na področju podobnih ustav po svetu. Napisana je po zahodnoevropskem vzoru. Pomembna so predvsem temeljna načela in določeni odnosi v federaciji.

Normativni del, ki vsebuje glavne določbe, ima devet poglavij in 137 členov. Prvo poglavje ureja osnove ustavnega sistema. RF oz. Rusija je demokratična ustavna zvezna država z republikansko obliko vladavine. Imeni »Rusija« in »Ruska federacija« sta si enakovredni (1. čl.). Človekove pravice in svoboščine so temelj ureditve. Priznavanje, spoštovanje in varstvo človekovih pravic ter svoboščin so obveznosti države (2. čl.). Po 3. čl. je nosilec vira suverenosti v RF njeno multinacionalno ljudstvo, ki oblast izvršuje neposredno in preko organov državne oblasti ter lokalne samouprave. Državljeni svojo voljo izrazijo na referendumu in svobodnih volitvah, kar predstavlja najvišje neposredno izražanje moči. Država je dolžna zagotoviti celovitost in nedotakljivost svojega ozemlja (4. čl.). RF je sestavljena iz republik, okrajev, regij, mest zveznega pomena, avtonomnih pokrajin in avtonomnih območij. Republika (država) ima svojo ustavo in zakone. Prav tako jih imajo okraji, regije, mesta zveznega pomena in avtonomne regije. Federativna ureditev RF temelji na celovitosti države, enotnosti sistema državne oblasti, delitvi pristojnosti med državnimi organi RF in organi državne oblasti, ki so subjekti RF. Zelo pomembna je tudi enakost in samoodločba narodov. V odnosu z zveznimi organi vlade so si vsi subjekti RF enaki (5. čl.). Državljanstvo RF se pridobi in konča izključno v skladu z Zveznim zakonom in velja kot edino in enako, ne glede na način pridobitve. Vsak državljan uživa vse pravice in svoboščine na ozemlju RF ter nosi enake odgovornosti v okviru ustave. Državljanu RF ne more biti odvzeto državljanstvo, prav tako nima pravice, da ga spremeni (6. čl.).

Rusija je socialna država, katere politika je namenjena ustvarjanju pogojev za dostojno življenje in svoboden razvoj posameznika. V RF sta zaščitena delo in zdravje ljudi, določena je zajamčena minimalna plača, zagotovljena je državna podpora za družine, matere, očete, otroke, invalide in starejše. Vzpostavljen je socialni sistem državnih pokojnin, dodatkov in drugih jamstev socialne varnosti (7. čl.). 8. čl. zapoveduje enotnost gospodarskega prostora, prost pretok blaga, storitev in financ ter podporo gospodarstva in zdrave konkurence. Velja tudi priznanje enakega varstva zasebnosti v zasebnih, državnih, občinskih in drugih oblikah lastništva. Zemlja in drugi naravni viri so uporabljeni ter zaščiteni s strani RF, in

sicer kot temelj življenja in dejavnosti ljudi, ki živijo na tem območju. Zemljišča in drugi naravni viri so lahko v zasebnih, državnih, občinskih in drugih oblikah premoženja (9. čl.). Državna oblast v RF temelji na ločevanju zakonodajne, izvršilne in sodne oblasti, katerih pristojnosti so neodvisne (10. čl.). Državno oblast izvajajo predsednik RF, Zvezna skupščina (Svet federacije in дума), Vlada RF in sodišča RF. Moč države se tako izvaja v organih državne oblasti, ki so bili za to ustvarjeni. Delitev oblasti med organi državne oblasti RF in organi državne oblasti subjektov RF se določi z ustavo ter zveznimi in drugimi sporazumi o pristojnosti (11. čl.). V RF je zagotovljena in priznana lokalna samouprava. Ta je v okviru svojih pristojnosti samostojna. Oblasti lokalne samouprave niso vključene v sistem državne oblasti (12. čl.).

V RF se priznava ideološka različnost. Nobena ideologija ne more biti vzpostavljena kot državna ali obvezna. Prav tako je s politično raznolikostjo (velja večstrankarski sistem). Javna združenja so pred zakonom enaka. Vzpostavljanje in delovanje javnih združenj, katerih cilji so usmerjeni v prisilno spremembo ustavnega reda in kršitev celovitosti RF, spodbujanje varnosti države, ustvarjanje oboroženih skupin, spodbujanje socialnega, rasnega, nacionalnega in verskega sovraštva, je prepovedano (13. čl.). RF je laična država, v kateri vera ni obvezna. Verska združenja morajo biti ločena od države in so pred zakonom enaka (14. čl.). Kot smo že omenili, ima ustava vrhovno pravno veljavo in neposredni učinek na celotnem ozemlju RF. Zakoni in drugi pravni akti ne smejo biti v nasprotju z Ustavo RF. Organi državne oblasti, organi lokalne samouprave, uradniki, državljani in njihova združenja so dolžni spoštovati ustavo ter zakone RF. Zakoni morajo biti uradno objavljeni, neobjavljeni zakoni ne veljajo. Prav tako ni mogoče uporabiti pravnih aktov, ki vplivajo na pravice, svoboščine in dolžnosti človeka (državljana), če niso bili uradno objavljeni. Priznana pravila mednarodnega prava in načela iz mednarodnih pogodb RF so del njenega pravnega sistema. Če mednarodna pogodba RF določa drugačna pravila od domačih, potem veljajo mednarodna pravila (15. čl.). Določbe tega poglavja ustave vsebujejo temeljna načela ustavne ureditve RF in se v skladu s pravili te ustave ne smejo spreminjati. Nobena druga določba te ustave ne sme biti v nasprotju s temeljnimi načeli ustavne ureditve RF (16. čl.).

Drugo poglavje se posveča pravicam in svoboščinam človeka ter državljana; natančno so opredeljene njihove pravice ter svobo-

ščine v skladu s splošno priznanimi načeli in normami mednarodnega prava v skladu s to ustavo.

V naslednjem, tretjem poglavju je zapisana temeljna ureditev zvezne strukture. Na tem področju so opazne velike spremembe. Oblika vladavine je prešla iz monarhije oz. socialističnega sistema v demokratično republiko. Skupščinski sistem je prešel v parlamentarni sistem, načelo enotnosti oblasti pa je prenehalo veljati. Uveljavilo se je načelo delitve oblasti. Oblika državne ureditve pa vendarle ni doživela velikih sprememb, saj je Rusija po ureditvi ostala federacija. To je tudi edina rešitev za ureditev tako velike države, ki je uveljavljena že od Leninovega prihoda na oblast.

Četrto poglavje ureja položaj predsednika RF. Rusija je predsedniška republika. Predsednik, ki je vodja države, ima največ pooblastil, kar je razvidno iz določb ustave. Njegov položaj lahko primerjamo z eno od zahodnoevropskih držav, in sicer s Francijo, saj so njegove naloge skoraj značilne za takšen tip državne ureditve. Razlika v primerjavi s prejšnjimi ustavnimi ureditvami je predvsem ta, da je v prejšnjem sistemu to funkcijo zasedal predsednik prezidija. Nova ustava ne pozna funkcije podpredsednika.

Peto poglavje se posveča Zvezni skupščini. 4. februarja 2009 je Federalni svet odobril federalni Zakon o spremembah nekaterih zakonodajnih aktov Ruske federacije v zvezi s spremembo reda oblikovanja Sveta federacije Zvezne skupščine Ruske federacije. Zakon je vzpostavil nov postopek oblikovanja Sveta federacije. Postopek je v pismu Zvezni skupščini RF 5. novembra 2008 predlagal predsednik Ruske federacije.

Šesto poglavje določa, da izvršilno oblast v RF izvaja vlada. Vlado sestavljajo predsednik, podpredsednik in zvezni ministri (110. čl.). Predsednik RF imenuje predsednika vlade RF s soglasjem državne dume. Predlog imenovanja predsednika vlade se poda najkasneje dva tedna po inauguraciji novoizvoljenega predsednika RF, po odstopu vlade RF ali v enem tednu po zavrnitvi kandidata s strani državne dume. Duma preuči predlog v enem tednu od dneva vložitve kandidature.

Sedmo poglavje ureja temeljne zakone sodstva. To je pravno področje, na katerem je morala Rusija največ postoriti. Prehod v demokratično federalno pravno državo z republikansko obliko vladanja je terjal na tem področju korenite spremembe (glede na prejšnji sistem). Pomembne so predvsem določbe o prepovedi ustanavljanja izrednih sodišč in načelo neodvisnosti sodnikov.

Nova ustava predvideva tri sodišča – ustavno, vrhovno in arbitražno sodišče, preostala pa so določena z zakoni. Splošna sodišča so organizirana v štirih stopnjah – vrhovno, vrhovno republiško, pokrajinsko in oblastna sodišča.

Osmo poglavje ustave ureja lokalno samoupravo, ki je podrobneje urejena z zakonom. Velik napredek se kaže z ureditvijo o demokratičnem odločanju lokalne samouprave in avtonomnosti v okviru njenih pristojnosti, saj ni del državne oblasti. Lahko upravlja z lokalnim premoženjem ter sprejema in izvaja lokalni proračun. Ob tem lahko predpisuje tudi lokalne davke in odloča o drugih zadevah v njeni pristojnosti.

Spreminjanje ustave je predpisano v devetem poglavju. Ustavne spremembe in revizija ustave se sprejemajo v obliki Zveznega ustavnega zakona, ki je sprejet, če zanj glasuje najmanj tri četrtine vseh članov Federalnega sveta in vsaj dve tretjini poslancev državne dume.

6. Rusko ustavno sodstvo

Pomen sodnega nadzora nad združljivostjo zakonodajnih in izvršilnih dejanj z določbami ter načeli ustave v ZSSR ni bil priznan pred letom 1980. Sodni nadzor je bil sprejet šele konec leta 1989. V skladu s tem je bil ustanovljen Odbor za ustavni nadzor, ki je začel delovati sredi leta 1990 in bil razpuščen proti koncu leta 1991. Decembra 1990 je bila Ustava RSFSR spremenjena z določbami, ki so predvidevale ustanovitev ustavnega sodišča. Razlika od prejšnje ureditve je bila v uporabi besede »odbor« in ne »sodišče«. 12. julija 1991 je bil sprejet Zakon o Ustavnem sodišču RSFSR. Oktobra istega leta je peti kongres ljudskih odposlancev SFSSR izvolil trinajst članov sodišča, da je sodišče lahko pričelo delovati. Med novembrom 1991 in oktobrom 1993 so bile izdane nekatere pomembne odločitve.¹⁷

Leta 1993 se je pojavila »ruska ustavna kriza«. Jelcin je prekinil delo Ustavnega sodišča RSFSR. 24. decembra je predsednik z dekretom razveljavil Zakon o Ustavnem sodišču RSFSR. Julija 1994 je bil sprejet nov Zakon o ustavnem sodišču. Novo ustavno sodišče je začelo delovati šele februarja 1995, saj je Svet RF večkrat zavrnil imenovanje sodnikov, ki jih je predlagal predsednik Jelcin.

¹⁷ Н. В. ВИТРУК, Конституционное правосудие в РОССИИ (1991-2001 гг.) очерки теории и практики, 2001, стр. 11–27.

Ustavno sodišče RF je višje sodišče v okviru sodstva v Rusiji, ki je pooblaščen za odločanje o tem, ali so določeni zakoni ali predsedniški odloki dejansko v nasprotju z ustavo Rusije. Njegov cilj je zaščita ustave. Ukvarja se s spori, kjer ima izvirno pristojnost, medtem ko je najvišje pritožbeno sodišče Vrhovno sodišče RF.

Večina pristojnosti ustavnega sodišča je našeta v ustavi Rusije. Ustavno sodišče razglaša zakone, predsedniške in vladne odloke ter zvezne zakone za protiustavne, v kolikor ugotovi, da so v nasprotju z ustavo. V takšnih primerih zakon ne postane izvršljiv, vladne agencije pa prepovedo njegovo izvajanje. Prav tako je z mednarodno pogodbo pred ratifikacijo. Ustavno sodišče ne more presojeti ustavnosti zakonov na lastno pobudo; predlog lahko podajo navedeni v 125. čl. ustave. Vsako zvezno sodišče lahko zahteva, da ustavno sodišče presodi o ustavnosti zakona, če zvezni sodnik dvomi o njegovi skladnosti z ustavo. Prav tako lahko vsak državljan ustavnemu sodišču vloži zahtevek za presojo ustavnosti posameznega zakona, če se je ta zakon izvajal v posameznem primeru, v katerem so bile kršene pravice državljana.

Naslednja naloga ustavnega sodišča je reševanje sporov glede pristojnosti vladnih agencij. Ustavno sodišče obravnava primere bodisi v senatih bodisi na plenarnih zasedanjih. Vsi sodniki morajo biti prisotni. Poleg sodnikov in tožnika so prisotni tudi predstavniki vladnih agencij. Da odločba velja, jo morata podpreti dve tretjini sodnikov.¹⁸

V letu 2005 se je sedež sodišča prenesel iz Moskve v Sankt Peterburg. Takratni predsednik RF Dimitrij Medvedjev je maja 2009 predlagal spremembe v zakonu, in sicer da predsednika sodišča in njegove namestnike predlaga predsednik RF in ne sodniki (kakor je veljalo do takrat). Njegov predlog je bil junija istega leta¹⁹ uzakonjen.²⁰

7. Zaključek

Rusija, še vedno velika država, z bogato kulturno in zgodovinsko dediščino, je tudi država z razgibano ter bogato ustavno zgodovino. Čeprav je bila prva (carska) ustava sprejeta po sili razmer, lahko v njej zasledimo številne napredne določbe takratnega ob-

¹⁸ КОНСТИТУЦИОННЫЙ суд Российской Федерации.

<http://www.ksrf.ru/ru/Info/Pages/default.aspx> (zadnjič obiskano: 18. 5. 2013).

¹⁹ E. AMETISTOV, The Constitutional Court of Russia on the eve of new development and new test <http://www.terralegis.org/terra/amet/20eng.html> (zadnjič obiskano: 20. 5. 2013).

²⁰ A. Ferjančič, Ustavna zgodovina Rusije, 2013, str. 65-67.

dobja. A vendar se ne moremo izogniti vplivu carske družine, ki je želela ostati na oblasti in ohraniti avtokratsko vladavino.

Sledil je popoln preobrat na političnem, družbenem in pravnem področju. Po nastanku Sovjetske zveze so se tudi pravna prepričanja spremenila, saj se je mišljenje takratnega vodstva in ljudi ujemalo z idejo o »diktaturi proletariata«. Ideje socializma in komunizma so se z leti spreminjale in nadgrajevale. Podobno je bilo z določili sovjetskih ustav, ki so svoj vrh dosegle leta 1936 s Stalinovo ustavo, ki je veljala za ustavo vseh ustav. Naj dodam, da je bila napisana zelo dobro, z natančnimi določbami, pravicami in dolžnostmi. Vsebovala je veliko določil o človekovih pravicah. Zadnja sovjetska ustava je bila sprejeta leta 1977, a ni vsebovala vidnejših sprememb.

Sledile so ustavne spremembe v letu 1988, ki so države nekdanje SZ popeljale k napredku v smeri demokratizacije. Razpadu SZ in nastanku novih (starih) demokratičnih držav je sledil še nastanek popolnoma novih demokratičnih ustav v posameznih državah.

V sklepni misli bi se osredotočil na Rusijo, ki je po razpadu SZ neverjetno hitro napredovala v ustavnem sodstvu, in sicer tako v predpisih kot v praksi. Menim, da se njen razvoj še ni končal, temveč da se bo z leti na podlagi demokratičnih izkušenj stopnjeval ter na vseh področjih (brez izjem) dosegel visoko raven.

VIRI IN LITERATURA

- ALJAŽ FERJANČIČ, Ustavna zgodovina Rusije, diplomsko delo, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, Nova Gorica, 2013.
- ЗАКОН СССР от 24. 06. 1981 N 5154-X »О внесении дополнения в статью 132 Конституции (Основного Закона) СССР«
 URL= »<http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sssr3487.htm>«. 12. 5. 2013.
- ЗАКОН СССР от 1 декабря 1988 г. N 9853-XI »Об изменениях и дополнениях Конституции (Основного Закона) СССР« (утратил силу).
 URL=»<http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1977/zakony/185466/>« (zadnjič obiskano:12. 5. 2013).
- ПОДПИСАНО »Беловежское соглашение«
 URL= »<http://www.prlib.ru/history/pages/item.aspx?itemid=749>«. (zadnjič obiskano: 13. 5. 2013).
- КОНСТИТУЦИЯ (Основной закон) РСФСР от 12 апреля 1978 г. (с изменениями и дополнениями) (прекратила действие).
 URL=»http://constitution.garant.ru/history/ussrrsfsr/1978/red_1978/183126/chapter/1/#1100« (zadnjič obiskano: 14. 5. 2013).
- Н. В. ВИТРУК, Конституционное правосудие в россии (1991–2001), ОЧЕРКИ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ, Москва 2001.
- КОНСТИТУЦИОННЫЙ суд Российской Федерации.
 URL=»<http://www.ksrf.ru/ru/Info/Pages/default.aspx>« (zadnjič obiskano: 18. 5. 2013)
- Е. АМЕТИСТОВ, The Constitutional Court of Russia on the eve of new development and new test
 URL=»<http://www.terralegis.org/terra/amet/20eng.html>« (zadnjič obiskano: 20. 5. 2013).